

autorica govori samo o likovnom opusu) ona veoma informativno, gotovo pedantno prikazuje svu literaturu o toj problematici. Pri tom se najviše koristi djelima s njemačkog govornog područja, što je, međutim, i razumljivo jer su to u prošlom stoljeću bili najbolji teoretski prilozi. Ali ona ne izostavlja ni poglede J. Ruskina, tako odlučne za formiranje umjetničkih shvaćanja u doba romantizma, kad se i začine promatranje pučkog stvaralaštva kao posebnog, važnog poglavlja ljudskih djelatnosti uopće. I dalje u svom tekstu autorica daje toliko korisnih informacija o stavu suvremenog društva prema dekorativnoj umjetnosti i zanatstvu, a i potrebama današnjeg prosječnog čovjeka za uljepšavanjem svagdašnjeg životnog ambijenta, da bismo se ovim njezinim izvodima gotovo mogli koristiti kao priručnikom ili bar kao pomoćnom literaturom u rješavanju naših vlastitih pitanja na tom polju, na kojem, da se slikovno izrazimo, s jedne strane rastu ruže, a s druge je to polje sve pokorovljeno dračom i travurinom. Jer, eto, naša likovna tzv. naivna umjetnost dosegla je svjetski domet, u svijetu ona pronosi naše ime jugoslavensko i hrvatsko kao narodna, pučka umjetnost. A s druge strane, kod nas kod kuće imenom narodne umjetnosti nazivaju se one strašne drvene rode i sva ona poplava najlošijeg kiča, koja zbog naše nemarnosti kvari ugled naše zemlje čak i kod najobičnijih turista. Osim znanstvenog pristupa teoremu pučke umjetnosti i umjetničkog zanatstva, autorica opširno u anketnim testovima daje i svoje konkretne podatke o proizvodnji, situaciji na tržištu, ponudi i potražnji, te o cjelokupnom prometu svih različitih vrijednosti, manje vrijednih i sasvim bezvrijednih stvari, koje se na njemačkom području zovu Volkskunst, Bauernkunst, Kunstgewerbe i Heimatwerk. Po svesmu, to je veoma korisna knjiga, koja bi mogla dati poticaj da se naši mlađi stručnjaci etnolozi prihvate posla oko tih pitanja, tako aktualnih u nas.

Marijana Gušić

ABSCHIED VOM VOLKSLEBEN, Red. KLAUS GEIGER, UTZ JEGGLE und GOTTFRIED KORFF. Untersuchungen des Ludwig-Uhland-Instituts der Universität Tübingen, 27. Bd., Tübinger Vereinigung für Volkskunde, Tübingen Schloss 1970, 204 str.

I ovaj je svezak, kao obično u ovoj seriji, nevelik po formatu i broju stranica, ali zato to jedriji po sadržaju i bogatiji, s korisnim opažanjima o aktualnom pristupu problematici etnologije kao suvremene znanosti. Osam sastavaka, uključivši u to i predgovor potpisan od sva tri urednika, raspravlja o metodološkim pitanjima u etnologiji. Iz predgovora doznajemo da je sedam radova u ovom svesku prošlo dug redakcijski put nakon seminara održanog 1969. g. u okviru instituta Ludwiga Uhlanda u Tübingenu s temom »dokumentacija i terenska istraživanja«. Tom je prilikom, naime, diskusija toliko otežala od neriješenih odnosa između teorije, empirije i praktičkog rada na polju etnologije da se, s jedne strane, trebalo osvrnuti na dosadašnji istraživački rad u toj struci, a s druge strane, zagledati malo unaprijed koliko se novih pogleda u etnologiji otvara s pomoću srodnih grana socijalnih znanosti, i to i u metodi i u postavi teorema. Zato autori svaki na svoj način odgovaraju na pitanja koja su se nužno pojavila u toku raspravljanja na onom seminaru: kako saznanje ulazi u radni okvir etnologije kao socijalne znanosti; zatim, u kojem je odnosu teoretsko saznanje prema empirijskom iskustvu i prema praksi; i konačno, kako da se dosadašnja etnologija transformira u jednu aktualnu kritičku socijalnu znanstvenu disciplinu. Samo usput: termin njemačke nauke Volkskunde mi nužno prevodimo s etnologija, bez uobičajene podjele prema Völkerkunde, jer ne

usvajamo uopće razliku nekadašnje idealističke škole između tzv. historijskih naroda i onih »bez historijske prošlosti«, dok prikazano djelo, razumije se, odgovara problematici *Volkskunde*.

Svi članci iznose metodološki pristup pojedinim pitanjima, ali svaki autor pristupa svom problemu samostalno, pa tako knjiga ne predstavlja neku sistematiku etnološke metodologije. No svih sedam autora svoje mišljenje iskazuje manje-više polemički ili, recimo modernije, »protestno«, zauzimajući kritički stav prema citiranim autorima i njihovu djelu. Tako Utz Jeggle pod naslovom *Uvjetovanost vrijednosti u etnologiji* angažirano raspravlja o objektivnosti u znanosti polemizirajući s postavama Maksa Webera. Koristi se obilatom literaturom različitih pravaca i ukazuje na pretapanje objektivizma i nezavisne istinitosti u politički konformizam i, u konkretnom slučaju, u predratnoj njemačkoj nauci, na podlijevanje nacizmu, ali ujedno daje u tom i pravilno rješenje. Upirući se na misli Th. Adorna, on ukazuje na to da se dijalektički znanost oslobađa od tih stega, nametnutih joj idealističkim stavom o »nevezanoj slobodi u radu« i onih obaveza koje su diktirale »održavanje reda«. Prema Hegelu »revolucioniranjem usvojenih predočaba prividna se zbilja neće održati«, a to je »put i nada koja ostaje etnologiji«. Nakon ovog programatskog članka slijedi *Etnologija kao kritička socijalna znanost* od Rolanda Narra. Ako, kaže ovaj autor, treba tražiti nove pristupe u etnologiji, onda prije svega treba preispitati dosadašnje znanstvene postupke, koliko su ili drugačiji ili slični novim pristupima. Zato on u najkraćem ali iscrpnom osvrtu daje pregled suvremenih pogleda i pravaca, pri čemu se na kraju polemički zadržava na stavovima K. S. Kramera u nizu njegovih radova od pedesetih godina dalje, a to je sve popraćeno veoma korisnim opažanjima o aktualnim problemima etnologije u suvremenom znanstvenom sagledavanju. U članku *Kritika kanona* autor Martin Scharfe ponešto se egzaltirano obara na pozitivističko djelovanje onih koji se gube u prenamaglašavanju svojega kanona, tj. pozitivističke i faktografske građe, jer, kaže on, »tko nema teorije, drži se kanona, koji pretvara u teoriju, a tko ne poznaje odraz spoznajnog procesa, taj se čvrsto drži činjenica dobivenih od svojih ispitanika...«. Pitanje skupljanja građe, ali u odnosu prema folklorizmu s naglaskom na aktualnoj konfliktnoj situaciji, u kojoj »hitno treba nešto učiniti«, razmatra Gustav Schöck u članku *Skupljati i spašavati*. On naglašava da to treba činiti na ispravan znanstveni način, jer »kasnije može biti prekasno (J. Grimm)«. Uz pomoć definicije »statistika daje sažetak metodskih postupaka koji omogućuju da razumne zaključke izvedemo u slučaju nepouzdanosti« Horst Neisser u svom članku *Statistika, jedna od metoda etnologije* prikazuje kako statistika, koja do sada nije služila u etnologiji, veoma korisno podupire princip vjerojatnosti. Rudolf Schenda pod naslovom *Cjelovito — praprvotno — još danas* raspravlja iscrpno o prikupljanju etnološke i folklorne građe pomoću upitnika i anketa, ali gotovo više nego u samom tekstu, on u bilješkama ispod crte polemizira s do u nedogled nabujalom literaturom o tom poslu. Ali u tom daje svoja veoma korisna opažanja o pojavama u transformaciji današnjice. Hermann Bausinger se u članku *Problematika historijske etnologije* suprotstavlja jednom od danas vodećih autora u Njemačkoj na tom polju, K. S. Krameru. I pored svog veoma izgrađenog jezično dotjeranog izraza i izdjelane literarno-znanstvene fraze, Bausinger kao da ne nalazi rješenja kojima bi čitaocu zainteresiranom za ova pitanja ukazao na pravilan izlazak iz današnjih umnogome proturječnih pogleda i mišljenja. Na kraju, Thomas Metzen iznosi oštru kritiku švicarske etnološke škole u članku *Napomene uz Volkskunde der Schweiz* Richarda Weissa.

Koristan registar imena i pojmova upotpunjuje ovu knjigu, u kojoj se, i pored visokog dometa teoretskog raspravljanja i aktualnih znanstvenih dostignuća, susrećemo s jednom začuđujućom pojavom: u čitavom tome bujanju autora i literature, pogleda i mišljenja, znanstvenih pristupa i teorema sasvim prevladavaju pisci iz njemačkoga govornog područja, kao da za ovu znanstvenu zajednicu, okupljenu oko tog djela, ne postoji sav ostali misaoni svijet.

Marijana Gušić

LIDOVÁ TRADICE. PŘÁTELE K 85. NAROZENINÁM AKADEMIKA JIŘÍHO HORÁKA, Uspořádali JAROMÍR JECH a OLGA SKALNÍKOVÁ, Academia, Praha 1971, 251 str.

Zbornik *Narodna tradicija* posvećen je istaknutom češkom folkloristu i književnom znanstveniku, profesoru komparativne povijesti slavenskih književnosti, akademiku Jiržiju Horaku (Jiří Horák) povodom njegova 85. rođendana (rođen je 4. 12. 1884).

Evropska etnologija, folkloristika i slavistika smatraju J. Horáka već dugi niz godina istaknutim reprezentantom čehoslovačke nauke, stručnjakom čija je znanstvena djelatnost opće poznata i naišla je na odjek u brojnim slavenskim i neslavenskim zemljama. To svakako važi i za Jugoslaviju. Akademik J. Horák član je i Srpske akademije nauka.

Horákov znanstveni opus obuhvaća uglavnom dva područja: folkloristiku i povijest slavenskih književnosti. Tematska širina i raznovrsnost, karakteristična za opus J. Horáka, obilježava i zbornik njemu posvećen. Zbornik *Lidová tradice* sadrži 19 priloga iz raznih područja etnologije, folkloristike i književne znanosti. Objavljeni prilozi većinom su radovi čeških i slovačkih autora — učenika i suradnika J. Horáka (14 priloga), ali ima i priloga stručnjaka iz Jugoslavije (2), Rumunjske (1), Italije (1) i Njemačke (1).

Najveći broj priloga bavi se problematikom usmene književnosti — narodnih pjesama, balada, pripovijedaka, predaja i poslovice, što je područje koje je slavjenika uvijek snažno privlačilo i kojem je posvetio mnoge radove. Kao što je poznato, prof. J. Horák autor je povijesti čehoslovačke etnografije i folkloristike (*Národopis československý, Československá vlastivěda II*, 1933). Povijesni aspekt proučavanja narodne kulture prisutan je i u mnogobrojnim njegovim studijama. Njegov interes nije ograničen samo na problematiku usmene književnosti već obraća pažnju i na druge oblasti narodne kulture. Stoga su i u zbornik *Lidová tradice* osim priloga iz te problematike ušli i prilozi u kojima su obrađene teme s područja muzičkog folkloru, narodnog obrta, arhitekture i sl. Historijski aspekt dolazi do izražaja u više priloga, npr. kod J. Vařeke, V. Scheuflera, J. Podoláka i dr.

Drugo veliko područje koje je trajni predmet Horákova interesa i kojem je posvetio mnogobrojne radove jest povijest književnosti. (Izbor iz njegovih radova o slavenskim književnostima izišao je pod naslovom *Z dějin literatur slovanských*, Praha 1948.) Povijesti književnosti u zborniku *Lidová tradice* posvećeno je manje mjesta nego etnografiji i folkloru. S tog područja su samo dva priloga (R. Parolek i J. Dolanský), na koje ćemo se ukratko osvrnuti.

Julius Dolanský obrađuje temu iz oblasti češko-poljskih književnih odnosa, koja mu je vrlo bliska i u detalje poznata, u prilogu *Erbenova »Kytice« i poezija Slowackoga* (str. 23—38). (Erbenu, njegovu životu i djelu i njegovim odnosima prema